

Міністерство освіти і науки України
Львівський національний університет імені Івана Франка
Філософський факультет

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
по виконанню студентами напрямку “культурологія”
курсівих та кваліфікаційних робіт

Львів
ЛНУ імені Івана Франка
2010

Рекомендовано до друку
Вченою радою філософського факультету
Львівського національного університету імені Івана Франка
Протокол № 125/7 від 15.09.2010 р.

Уклав канд. філос. наук, доц. *В.І.Стеценко*

Відповідальний за випуск д-р філос. наук, проф. *В.П.Мельник*

Комп'ютерна верстка *Лобач Н.М.*

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
по виконанню студентами напряму “культурологія”
курсівих та кваліфікаційних робіт

Формат 60x84/16. Папір. друк.
Друк. на різогр. Умовн. друк. арк.
Тираж 100 прим. Зам .

Львівський національний університет імені Івана Франка.
79000, Львів, вул. Університетська, 1.

ВСТУП

Виконання студентами курсових та кваліфікаційних (бакалаврських, дипломних та магістерських) робіт – важливий елемент навчального процесу і водночас необхідний засіб формування у них навичок самостійної наукової роботи. Працюючи над такими роботами, студенти повинні виявити навички наукового підходу до висвітлення обраної теми дослідження, вміння відбирати, опрацьовувати, аналізувати та узагальнювати матеріал, який досліджується, робити необхідні висновки. Зрозуміло, що рівень науковості та самостійності виконаних студентами досліджень у кожному конкретному випадку є різним, тому і захист студентами своїх робіт оцінюється диференційовано.

Враховуючи всю важливість підготовки студентів напряму “культурологія” до самостійної наукової роботи й оволодіння її навичками, кафедра теорії та історії культури філософського факультету ЛНУ імені Івана Франка вказує у даному методичному посібнику на ті вимоги до написання курсових та кваліфікаційних (бакалаврських, дипломних та магістерських) робіт з культурологічних проблем, на які студентам слід звернути увагу під час їх виконання, та надає їм у цьому необхідні методичні поради.

1. ВИМОГИ ДО КУРСОВИХ ТА КВАЛІФІКАЦІЙНИХ РОБІТ СТУДЕНТІВ НАПРЯМУ “КУЛЬТУРОЛОГІЯ” Й ПОСЛІДОВНІСТЬ ЇХ ВИКОНАННЯ

1. Види студентських навчально-наукових та наукових робіт, їх характеристика та загальні вимоги до них

Згідно освітньо-професійних програм підготовки фахівців у вищих навчальних закладах України виконуються 4 види студентських навчально-наукових та наукових робіт: курсові, кваліфікаційні (бакалаврські), дипломні та магістерські.

Курсова робота - це самостійна навчально-наукова розвідка студента, яка виконується з певного навчального курсу з метою закріплення, поглиблення й узагальнення знань, одержаних під час його вивчення, та їх застосування до комплексного вирішення фахових завдань.

Таким чином, тематика курсових робіт має відповідати завданням конкретної навчальної дисципліни і тісно пов'язуватися з практичними проблемами даного фаху (спеціальності “культурологія”).

До курсових робіт висуваються наступні вимоги:

- актуальність обраної теми в межах відповідної навчальної дисципліни;
- чітке визначення мети наукового дослідження та конкретних завдань її реалізації;
- характеристика методики (методів) даного дослідження та обґрунтування його практичного значення (можливості застосування у навчальному процесі);

- опрацювання та використання відповідної наукової, науково-популярної та навчально-методичної літератури, а в разі необхідності – і джерел з теми курсової роботи;
- вивчення та послідовне висвітлення головних проблем теми курсового дослідження, формулювання необхідних висновків за його результатами.

Кваліфікаційна (бакалаврська), дипломна та магістерська роботи – це такі студентські наукові роботи, які виконуються на завершальному етапі навчання у вищому навчальному закладі, а тому всі є **кваліфікаційними** науковими роботами студентів. Вони мають конкретний характер і пов’язані з використанням набутих студентами знань, умінь та навичок зі спеціальних дисциплін. У багатьох випадках ці роботи є більш поглибленою у науковому відношенні розвідкою теми однієї з попередніх курсових робіт випускника. Це вже повністю самостійне, творче наукове дослідження, яке виконує кваліфікаційну функцію, тобто виконується з метою публічного захисту і отримання академічного ступеня бакалавра, спеціаліста або магістра. Основне завдання автора такого дослідження – продемонструвати рівень своєї наукової та фахової кваліфікації, вміння самостійно вести науковий пошук і вирішувати конкретні наукові завдання.

До бакалаврських, дипломних та магістерських як **кваліфікаційних студентських наукових робіт** висуваються наступні вимоги:

- наукова актуальність обраної теми, її відповідність сучасному стану розвитку певної галузі науки;
- чітке визначення об’єкту, предмету та мети бакалаврської (дипломної, магістерської) роботи, конкретних завдань її виконання;

- характеристика методології (принципів) та методики (методів) даного дослідження, обґрунтування його теоретичного (для науки) та практичного (для навчального процесу) значення;
- опрацювання, критичний аналіз та використання наукових й науково-популярних монографічних публікацій, окремих статей та спеціальних періодичних видань, а в разі необхідності – і джерел з теми дослідження;
- аналіз та послідовний виклад головних проблем теми бакалаврського (дипломного, магістерського) дослідження, формулювання узагальнюючих висновків за його підсумками.

Вимоги до дипломної роботи в науковому відношенні вищі, ніж до бакалаврської роботи, а найбільш високі – до магістерської роботи.

Уніфікована структура, обов'язкова для курсових та всіх кваліфікаційних робіт.

Кожна така робота повинна мати чітку структуру і включати наступні структурні елементи:

- 1. Титульний аркуш.**
- 2. Зміст** (тобто – план роботи).
- 3. Вступ.**
- 4. Основна частина** тексту роботи, яка містить 3-4 **розділи** (для курсової роботи бажано не більше 2-3-х), що, у свою чергу, складаються з кількох підрозділів (параграфів). Оптимальний варіант – два або три **підрозділи (параграфи)** у розділі, але для курсової роботи дозволяється й без них (в окремих випадках це можливо і для кваліфікаційних робіт).
- 5. Висновки** (загальні).

6. Список використаної літератури (при необхідності – Список використаних джерел та літератури).

7. Додатки (за наявності).

Обов'язкова вимога до оформлення тексту курсової роботи та всіх кваліфікаційних робіт.

Текст роботи має друкуватися з використанням шрифтів текстового редактора Word (як правило, Times New Roman), набраних 14 кеглем (14 розміру) через 1,5 інтервала.

Текст роботи друкувати, залишаючи береги (“поля”) таких розмірів:

- лівий – 3 см (30 мм);
- правий – 1 см (10 мм);
- верхній і нижній – 2 см (20 мм).

Вимоги до загального обсягу курсової, кваліфікаційної (бакалаврської), дипломної та магістерської роботи:

Курсової – 30-40 стор. друк. тексту.

Бакалаврської – 50-60 стор. друк. тексту.

Дипломної – 70-90 стор. друк. тексту.

Магістерської – 70-90 друк. тексту.

Правила нумерації сторінок тексту роботи

Нумерація сторінок тексту роботи здійснюється арабськими цифрами. Першою сторінкою тексту є **титульний аркуш**, який включають до загальної нумерації сторінок роботи, але номер 1 на ньому не ставлять. **Зміст** – це за порядком друга сторінка, але, як і перша (титульний аркуш), вона не нумерується. На всіх інших сторінках,

починаючи з третьої, номер проставляють згори або внизу в центрі чи у правому верхньому або нижньому куті без крапки в кінці.

Наприклад:

	3	(або тут)	3
(або тут)	3	(або тут)	3

Сторінки, де розміщені **список літератури** та **додатки**, також нумеруються згідно загальної нумерації сторінок тексту роботи, але не враховуються у її загальному обсязі.

Пропорційність співвідношення структурних частин тексту роботи

Важливе значення має дотримання пропорційності співвідношення між окремими структурними елементами курсової (бакалаврської, дипломної, магістерської) роботи. Пропорційний розподіл змісту (тексту) роботи між її складовими частинами – один з важливих показників високого рівня проведеного студентом наукового дослідження.

Орієнтовна пропорційність між окремими частинами курсової роботи (вступ – до 5 стор., розділи – до 10-12 стор. кожен, висновки – до 3 стор.), бакалаврської (вступ – до 7 стор., розділи – до 15-17 стор., висновки – до 4 стор.), дипломної та магістерської (вступ – до 10 стор., розділи – до 20-25 стор., висновки – до 5 стор.).

Особливість списку використаної в роботі літератури (використаних джерел та літератури)

Кількість сторінок списку використаної літератури (списку використаних джерел та літератури) регламентується лише кількістю позицій (тобто, – назв) у ньому.

Бажана мінімальна кількість позицій (назв) у списку використаної літератури (списку використаних джерел та літератури) курсової та кваліфікаційних робіт

Список використаної літератури (або – Список використаних джерел та літератури) повинен містити для курсової роботи – не менше 20 позицій (назв); для кваліфікаційної (бакалаврської) – не менше 30; для дипломної та магістерської – не менше 40.

Специфіка додатків

Кількість додатків, як і кількість сторінок, на яких вони розміщені, не регламентується, але повинна відповідати потребам у доповненні основного тексту виконаної роботи.

Послідовність виконання своїх робіт студентами

1. Обрання теми та консультація у наукового керівника з питань організації її дослідження та виконання відповідного виду студентської навчально-наукової чи наукової роботи.
2. Пошуки, виявлення та відбір літератури (а за потреби – і джерел) з даної теми.
3. Складання робочої картотеки літератури (джерел).
4. Визначення об'єкта та предмета, формулювання мети та завдань свого дослідження.
5. Складання попереднього плану роботи, узгодження його зі своїм науковим керівником.
6. Опрацювання (вивчення та конспектування) літератури (джерел).

7. Після того як потрібний матеріал зібрано і систематизовано, складання на підставі цього уточненого “Списку використаної літератури” й детального плану роботи. Крім загального плану роботи можна скласти плани написання окремих розділів. Це дозволить чітко структурувати їх та зробити за планом відповідні короткі висновки до кожного розділу.
8. Остаточне узгодження цього розгорнутого (й уточненого) плану роботи зі своїм науковим керівником.
9. Написання основного тексту роботи згідно з її структурою (планом) та головною концепцією й логікою дослідження.
10. Формулювання загальних висновків та рекомендацій.
11. Написання вступу.
12. Оформлення наукового апарату тексту роботи, списку літератури та додатків (за наявності).
13. Подання чорнового варіанту роботи науковому керівникові.
14. Усунення зауважень, доопрацювання роботи.
15. Чистове оформлення та подання виконаної роботи на кафедрі з відгуком наукового керівника й його рекомендацією її до захисту.

УВАГА! У стислому вигляді необхідна інформація, що стосується вищезгаданих вимог до курсової чи кваліфікаційної (бакалаврської), дипломної або магістерської роботи, послідовності та строків їх виконання, повідомляється студентам напряму “культурологія” у формі відповідних оголошень на інформаційному стенді кафедри теорії та історії культури. Див.: додатки 1,2,3.

2. МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ СТУДЕНТАМ НАПРЯМУ “КУЛЬТУРОЛОГІЯ” ПО ВИКОНАННЮ КУРСОВИХ ТА КВАЛІФІКАЦІЙНИХ РОБІТ. ПРАВИЛА ОФОР- МЛЕННЯ ЇХ ТЕКСТУ

Розміщення структурних частин тексту роботи

Кожна структурна частина тексту роботи, починаючи з титульного аркушу, починається з нової сторінки, включно зі змістом (планом роботи), вступом, розділами та підрозділами (параграфами) розділів, висновками (загальними по всій роботі), списком використаної літератури (списком використаних джерел та літератури) та додатками.

Нумерація структурних частин тексту роботи

Нумерацію розділів, підрозділів (параграфів), додатків подають арабськими цифрами без знака N.

Наприклад: Розділ 1. Назва розділу. Додаток 2.

Допускається нумерація розділів римськими цифрами.

Наприклад: Розділ II. Назва розділу. Розділ III. Назва розділу.

Заголовок “підрозділ” (“параграф”) не пишуть. Вказують тільки з абзацного відступу номер розділу і номер параграфу у ньому, або ставлять знак §.

Наприклад:

Розділ 2. Назва розділу.

2.1. Назва підрозділу (параграфу).

2.2. Назва підрозділу (параграфу).

Розділ III. Назва розділу.

III.1. Назва підрозділу.

III. 2. Назва підрозділу.

Розділ 4 (IV). Назва розділу.

§ 1. Назва підрозділу.

§ 2. Назва підрозділу.

УВАГА! У тексті **не нумеруються** Зміст, Вступ, Висновки та Список використаної літератури (Список використаних джерел та літератури).

Оформлення титульного аркуша

На ньому вказуються наступні позиції:

- зверху посередині – міністерство (Міністерство освіти і науки України);
- нижче – назва вузу, в якому виконувалась робота (Львівський національний університет імені Івана Франка);
- ще нижче – факультет (Філософський факультет);
- нижче праворуч – кафедра, на якій виконувалась робота (Кафедра теорії та історії культури);
- ще нижче посередині – назва теми роботи, яка не береться в лапки або пишеться – Курсова чи Кваліфікаційна (бакалаврська), Дипломна, Магістерська робота на тему: (нижче вказується назва теми в лапках);
- нижче праворуч у першому випадку – вказується: Курсова чи Кваліфікаційна (бакалаврська), Дипломна, Магістерська робота, нижче – студента (який виконав роботу), його академічна група, ще нижче – його прізвище та ініціали; у другому випадку пишеться: студента (студентки) відповідної академічної групи, а нижче – прізвище та ініціали того, хто виконав роботу;
- ще нижче праворуч – пишеться: Науковий керівник –, нижче – вказується науковий ступінь, вчене звання (посада) наукового керівника, його прізвище та ініціали;
- внизу посередині – місто і рік виконання роботи (Львів-2010). Див. зразки 1,2 оформлення титульного аркуша у додатку 4.

Оформлення Змісту

На наступній, після титульного аркуша, сторінці розміщується **Зміст** (тобто, план написання роботи), пункти якого вказуються із зазначенням сторінок, на яких вони розміщені у тексті роботи (сам **Зміст**, як вже згадувалось, за порядком – це друга сторінка тексту, яка, як і перша, не нумерується).

Складові Змісту:

Вступ (перша сторінка Вступу має номер 3; його наступні сторінки та сторінки всіх інших частин тексту роботи нумеруються наскрізно до останньої сторінки Списку використаної літератури (Списку використаних джерел та літератури) або Додатків (за їх наявності).

Розділ 1 (I). Назва розділу.

Розділ 2 (II). Назва розділу.

Розділ 3 (III). Назва розділу (за наявності).

Розділ 4 (IV). Назва розділу (за наявності).

Висновки.

Список використаної літератури або Список використаних джерел та літератури (нумерація сторінок тексту роботи закінчується на останній сторінці Списку...).

Додатки (за їх наявності нумерація сторінок тексту закінчується на останній сторінці Додатків).

Слово «зміст» виділяється більшим шрифтом або повністю пишеться великими літерами без крапки в кінці.

Наприклад: Зміст або ЗМІСТ.

На сторінці «Зміст» нумеруються тільки розділи і підрозділи основної частини Змісту. Див.: зразок оформлення Змісту.

Зразок оформлення Змісту

ЗМІСТ

або - стор.

Вступ.....	с.3	 3
Розділ 1 (I). Назва розділу	с.7	 7
1.1. Назва підрозділу (параграфу).....	с.7	 7
(або – 1.1. Назва підрозділу, або – § 1. Назва підрозділу)		
1.2. Назва підрозділу	с.14	14
Розділ 2 (II). Назва розділу	с.20	20
Розділ 3 (III). Назва розділу	с.35	35
Висновки	с.50	50
Список використаної літератури	с.53	53
(або – Список використаних джерел та літератури)		
Додатки (за наявності).....	с.58	58

Див. також: зразок оформлення Змісту у додатку 5.

Оформлення назв (заголовків, підзаголовків) структурних частин тексту роботи

Назви всіх структурних частин Змісту (плану) роботи (вступ, розділи і підрозділи, висновки, список використаної літератури, додатки) мають бути виділені в самому тексті відповідними заголовками і підзаголовками. Зокрема, у тексті заголовки (назви) структурних частин роботи, крім

підрозділів розділів, друкуються великими літерами (виділяються особливо великим шрифтом). Назви пишуться без лапок. Крапка в кінці назви не ставиться.

Наприклад:

ВСТУП
РОЗДІЛ 1. НАЗВА РОЗДІЛУ
ВИСНОВКИ
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Заголовки додатків можуть мати довільну форму.

Наприклад:

ДОДАТОК 1 (або – Додаток 1)

Назви (заголовки) **розділів** слід виділяти великими “жирними” літерами, назви (підзаголовки) **підрозділів (параграфів)** – меншими “жирними” літерами.

Тобто, назви (заголовки) підрозділів друкуються маленькими літерами (крім першої) з абзацного відступу (але також виділяються особливим шрифтом). Як і в інших структурних частинах тексту роботи, їх назви (підзаголовки) пишуться без лапок. В кінці назви підрозділу крапку також не ставлять.

Наприклад:

РОЗДІЛ 2. НАЗВА РОЗДІЛУ
2.1. Назва підрозділу

Початок оформлення тексту

Відстань між заголовком (підзаголовком) і текстом повинна складати 3-4 інтервали.

Наприклад:

3

ВСТУП

початок тексту

Вступ до роботи, його композиція та правила її оформлення

Вступ до роботи – дуже відповідальна частина дослідження, оскільки розкриває сутність і стан дослідженості даної наукової проблеми, її актуальність та значущість, є обґрунтуванням необхідності продовження її дослідження.

Структура Вступу курсової роботи

Вступ курсової роботи містить такі обов'язкові складові елементи:

1. Преамбула до актуальності теми (без використання самого слова “преамбула”).
2. **Актуальність теми дослідження.**
3. Формулювання назви теми (вказівка на обумовленість цією актуальністю вибору теми курсового дослідження під відповідною назвою, що пишеться в лапках).
4. **Мета дослідження.**
5. **Завдання дослідження.**

Можливе об'єднання двох останніх (4,5) структурних елементів Вступу під однією назвою:

Мета і (та) завдання дослідження.

6. **Стан (ступінь) дослідження теми.** Тобто – огляд літератури (і джерел – при необхідності) з теми дослідження.
7. **Методи дослідження.**
8. **Практичне значення дослідження.**
9. **Структура курсової роботи.**

Всі ці частини структури Вступу починаються з абзацу. Їх назви (заголовки) виділяються особливим шрифтом.

**Пояснення правил
оформлення структури вступу курсової роботи**

- Преамбула – це, власне, “вступ” до самого обґрунтування актуальності теми дослідження, де у дуже стислій формі вказується на значення певних проблем, а серед них і теми курсового дослідження, для наукового вивчення та практичного (суспільного, культурного) життя.
- Актуальність теми дослідження (обґрунтування актуальності, насамперед наукової, обраної теми).

Актуальність теми дослідження. Актуальність теми дослідження – обов'язкова вимога до будь-якої роботи (курсної, бакалаврської, дипломної, магістерської), перший критерій, за яким здійснюється їх оцінка. Тому цілком природно, що вступ до роботи має починатися з обґрунтування актуальності обраної теми. Актуальність теми (лат. actualis – дієвість) – це важливість, суттєве значення, відпо-

відність теми дослідження сучасним потребам певної галузі науки та перспективам її розвитку, практичним завданням певної сфери діяльності. Висвітлення актуальності повинно бути небагатослівним. Достатньо в межах однієї-двох сторінок коротко викласти:

- сутність проблеми дослідження (включно з самою недостатністю її дослідження);
- її суттєве значення для подальшого розвитку відповідної галузі науки;
- соціальну значущість проблеми дослідження. Зокрема, визначається практичне значення обраної для дослідження теми для осмислення та розв'язання певних проблем культурного життя суспільства.

Важливою складовою актуальності є формулювання проблемної ситуації, виклад її сутності. Проблема завжди виникає тоді, коли старе вже стає недостатнім, а нове знання ще не набуло розвиненої форми. Таким чином, коли автору роботи вдається показати, де проходить межа між знанням і незнанням про предмет дослідження, тоді йому легко чітко й однозначно визначити наукову проблему, сформулювати її сутність.

Далі з абзацу вказується на **обумовленість** цією актуальністю **вибору теми дослідження** під певною назвою (наводиться назва теми в лапках).

Після формулювання наукової проблеми (теми курсового дослідження та її назви) формулюють **мету і завдання** курсового дослідження (тобто – **Мету і Завдання** курсової роботи).

Мета дослідження – це мета курсової роботи, яка визначається одним реченням. Не слід формулювати мету як “дослідження...”, “вивчення...”, оскільки ці слова вказують

на засіб досягнення мети, а не на саму мету. Більш доцільно у даному випадку вживати такі вислови, як, наприклад, “виявити...” чи “з’ясувати...” (те чи інше, що стосується теми курсового дослідження) або “визначити...” (щось, що стосується теми курсової роботи), “розробити...”, “проаналізувати...” певні питання (проблеми), що стосуються теми курсового дослідження тощо. Інший варіант використання цих висловлювань: “виявлення”, “з’ясування”, “визначення”, “розробка”, експлікація” (“аналіз”) чогось, того чи іншого, певних проблем, що стосуються теми курсової роботи.

Наприклад:

Мета дослідження – виявити (з’ясувати, визначити, проаналізувати тощо) регіональну специфіку арабо-мусульманської культури.

Або:

Мета дослідження – виявлення (з’ясування, визначення, експлікація) регіональної специфіки арабо-мусульманської культури.

Завдання дослідження, де вказується на те, що мета дослідження реалізується у наступних конкретних завданнях (або – мета дослідження обумовила вирішення наступних конкретних завдань дослідження). Завдання курсового дослідження (курсвої роботи) перераховуються у “стовпчик” (не менше 5-7 конкретних завдань, обумовлених метою даного дослідження, що вирішуються у ньому):

- 1 завдання;
- 2 завдання;
- 3 завдання тощо.

Можливе об’єднання мети і завдань в один структурний розділ Вступу.

Наприклад:

**Мета та завдання дослідження
Мета та завдання курсової роботи
(курсowego дослідження)**

Обов'язковою частиною Вступу є **огляд літератури** з теми дослідження, який йде наступним після мети та завдань курсової роботи і в який включають найбільш цінні, актуальні та важливі для дослідження даної теми роботи (20-30 назв). Цей розділ Вступу позначається наступним заголовком:

Стан (ступінь) дослідження теми. У цьому огляді літератури та джерел (за потреби) з теми курсової роботи, зокрема використаних у ній, дається аналіз стану (ступеня) розробки обраної теми в працях вітчизняних та зарубіжних дослідників, а за потреби, й аналіз наявних джерел з теми. Матеріали огляду слід систематизувати. Систематизацію можна робити в хронологічному порядку, по розгляду проблем тощо.

Методи дослідження. У вступі також необхідно подати перелік методів дослідження, які були використані для досягнення поставленої мети та вирішення обумовлених нею завдань. Метод (з гр. “шлях до істини”) – спосіб отримання результату дослідження. Відповідно, **методи дослідження** – це розділ Вступу, де міститься характеристика методики курсової роботи (сукупності методів, що використовуються у ній для досягнення бажаного результату дослідження).

Практичне значення дослідження – це характеристика практичного значення курсової роботи (практичного значення одержаних нею результатів), зокрема, обґрунту-

вання можливості практичного застосування результатів курсового дослідження (наприклад, у навчальному процесі).

Закінчується Вступ описом **структури роботи**.

Структура курсової роботи як заключний розділ Вступу охоплює перерахування складових частин (елементів) курсового дослідження та характеристики (анотацію) змісту розділів курсової роботи одним реченням. Кожне з цих речень починається з абзацу.

Наприклад:

Мета і завдання курсової роботи обумовили її структуру, яка складається з вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та літератури і додатків.

У першому розділі «Назва розділу» висвітлюється те-то, те-то.

У другому розділі «Назва розділу» аналізуються такі-то питання.

У третьому розділі “Назва розділу” досліджуються такі-то проблеми.

Структура Вступу кваліфікаційної (бакалаврської), дипломної, магістерської роботи

Вона містить наступні обов’язкові складові елементи:

1. Преамбула до актуальності теми.
2. **Актуальність теми дослідження.**
3. Вибір назви теми дослідження (обумовлений цією актуальністю).
4. **Об’єкт дослідження.**
5. **Предмет дослідження.**

Допустиме об'єднання останніх 2-х складових частин Вступу (4,5) під спільною (загальною) назвою:

Об'єкт і (та) предмет дослідження.

6. **Мета дослідження.**
7. **Завдання дослідження.**

Можливе об'єднання останніх 2-х структурних елементів Вступу (6,7) під спільною (загальною) назвою:

Мета і(та) завдання дослідження.

8. **Стан (ступінь) дослідження теми.** Огляд літератури з теми дослідження.
9. **Джерела (джерельна база) дослідження (при необхідності).** Тобто – огляд джерел з теми дослідження.

Цілком можливо розглянути існуючі джерела та літературу з теми дослідження і в одному розділі Вступу, а саме – у розділі **Стан (ступінь) дослідження теми.**

10. **Теоретико-методологічні засади дослідження.**
Інший можливий варіант заголовку (назви):

Методологія і (та) методи дослідження.

11. **Зв'язок роботи з науковими темами та навчальними програмами.**
12. **Наукова новизна роботи** (тільки для магістерських; для дипломних та бакалаврських – необов'язково).
13. **Теоретичне значення роботи.**
14. **Практичне значення роботи.**

Можливе також об'єднання 2-х останніх розділів Вступу (13,14) під загальною (спільною для них) назвою:

**Теоретичне та практичне значення
роботи (дослідження).**

Або:

**Теоретичне та практичне значення
одержаних результатів.**

15. **Апробація результатів дослідження** (тільки для магістерських робіт).
16. **Публікації** (за їх наявності, тільки для магістерських робіт).

Останні два розділи Вступу (15, 16) можна об'єднати в один під назвою першого з них. (**Апробація результатів дослідження**).

17. **Структура роботи.**

**Пояснення до правил оформлення структури Вступу
всіх кваліфікаційних робіт**

Преамбула до актуальної теми (більш ґрунтовніша, ніж у курсовій роботі).

Актуальність теми дослідження обґрунтовується набагато глибше, ніж в курсовій роботі, включно до узагальненого аналізу ступеню дослідження обраної теми у відповідній галузі науки. Тобто – при обґрунтуванні актуальності теми зазначають стан її розробки в науковій літературі. Для цього робиться стислий огляд літератури (але не конкретних праць, а лише недостатньої повноти дослідження в науковій літературі тих чи інших аспектів загальної теми), виходячи з чого робиться висновок про необхідність подальшої розробки обраної теми. Конкретно стан розробки досліджуваної теми в науковій літературі, включно з характеристикою

праць, використаних у даній роботі, розглядається згодом у відповідному розділі Вступу, як і у курсовій роботі. Також визначається практичне значення обраної для дослідження теми для осмислення та розв'язання певних проблем суспільного життя, зокрема культурного життя суспільства.

Обумовленість цим, тобто – актуальністю вищезрозглянутої наукової та суспільної (культурної) проблеми вибору теми даного дослідження під назвою (назва теми в лапках).

Об'єкт дослідження.

Предмет дослідження.

Або:

Об'єкт і (та) предмет дослідження. Об'єкт дослідження – це процес або явище, що породжують проблемну ситуацію й обрані для вивчення. Предмет дослідження міститься в межах об'єкта. Тобто – об'єкт і предмет дослідження співвідносяться як загальне і часткове. Власне предмет дослідження – це та частина об'єкта, яка безпосередньо вивчається (в об'єкті виділяється та його частина, яка є предметом дослідження). Предмет дослідження визначає тему кваліфікаційної (бакалаврської, дипломної, магістерської) роботи.

Наприклад:

Тема дослідження: “Особливості української ментальності”. Тоді об'єкт дослідження – феномен ментальності, а його предмет – явище власне української ментальності.

Об'єкт і предмет дослідження визначаються одним реченням кожний.

Мета дослідження, яка також формулюється одним реченням, повинна узгоджуватись з назвою (темою) роботи, об'єктом та предметом дослідження. Формулюючи мету, як

вже згадувалось, бажано не вживати слова “дослідження”, “вивчення”, оскільки вони вказують на засіб досягнення мети, а не на саму мету. Для цього існують інші вислови (висловлювання): “виявлення”, “з’ясування”, “визначення”, “розробка”, “експлікація” (“аналіз”) чогось або “виявити”, “з’ясувати”, “визначити”, “проаналізувати” щось.

Мета роботи реалізується через конкретні завдання, які треба вирішити відповідно до цієї мети.

Завдання дослідження (не менше 5-7, розміщених у “стовпчик”) формулюються у формі переліку дій: “вивчити”, “дослідити”, “проаналізувати”, “встановити”, “з’ясувати”, “обґрунтувати”, “охарактеризувати” та ін.

Формулювати завдання слід якомога ретельніше, оскільки опис їх вирішення становитиме зміст розділів і параграфів роботи.

Саме виходячи із завдань дослідження автор має зробити висновки як до окремих розділів і підрозділів, так і до всієї своєї роботи.

Стан (ступінь) дослідження теми, де дається критичний аналіз літератури з теми, зокрема використаної у даному дослідженні, тобто – аналіз ступеня розробки обраної теми в працях тих чи інших дослідників. Наприкінці – висновок про загалом задовільний чи незадовільний стан вивчення теми, про проблеми, які потребують продовження свого дослідження, “білі плями” у вивченні теми тощо, що й обумовлює потребу розробки даної теми. Таким чином, огляд і критичний аналіз літератури з теми дослідження дозволяє обґрунтувати доцільність роботи та її відмінність у порівнянні з відомими розв’язаннями проблеми.

Джерела (джерельна база) дослідження (при необхідності), тобто – огляд джерел, на які спирався автор у своєму дослідженні.

ЗАУВАЖЕННЯ:

Посилання на літературу і джерела, про які йде мова в аналізі літератури та огляді джерел з теми, здійснюються за тією ж формою, що і посилання в тексті розділів і підрозділів роботи (див. далі).

Цілком можливим є об'єднання огляду джерел (першоджерел наукової інформації) та використаної літератури в одному розділі Вступу – **Стан (ступінь дослідження теми**. Він може починатися так:

Стан дослідження теми. При підготовці дослідження було опрацьовано широке коло джерел і наукової літератури з даної теми, завдяки чому вдалося сформулювати (проаналізувати, з'ясувати тощо)... те-то і те-то.

Тоді спочатку йде огляд джерел (першоджерел інформації) з теми, а далі – критичний аналіз літератури з теми, включно з використаною в роботі.

Інший варіант розміщення огляду використаних у роботі джерел (першоджерел), за відсутності вищевказаного розділу Вступу, – їх розміщення (репрезентація) у наступному після Стану (ступеня) дослідження теми розділі Вступу.

Теоретико-методологічні засади дослідження (тобто, методологія – принципи і методика – методика дослідження).

Звідси можливість іншого варіанту заголовку (назви) цього розділу Вступу:

Методологія і (та) методи дослідження.

Термін “методологія” перекладається як вчення про методи (способи) дослідження. У широкому розумінні методологія – це певна система наукових принципів, форм і способів дослідницької діяльності. У вузькому, передусім, – система наукових принципів, на які спирається дослідницька діяльність. Звідси, у цьому розділі вступу характеризуються принципи і методи (способи) дослідження.

Спочатку характеризується теоретична парадигма (сукупність вихідних принципів), яка є теоретичною основою (засадами) для даного дослідження, потім викладаються методи, які було застосовано для проведення емпіричних досліджень та аналізу отриманих даних, а також (за потреби і у разі відсутності спеціального розділу – Джерела (джерельна база) дослідження) репрезентуються використані першоджерела інформації.

ЗАУВАЖЕННЯ:

У бакалаврській, дипломній, магістерській роботі огляд літератури (й першоджерел, за потреби), може бути зроблений у першому розділі роботи, якщо цей розділ є методологічним. Назва такого розділу може бути: “Історіографія та теоретико-методологічні засади дослідження” або “Джерела (чи – джерелознавча база), історіографія та теоретико-методологічні засади дослідження”. У ньому характеризуються також теоретико-методологічні підходи (принципи і методи) до вивчення проблеми, яка досліджується.

Зв'язок роботи з науковими темами та навчальними програмами (філософського факультету, кафедри теорії та історії культури тощо), насамперед з тими науковими темами, які виконуються кафедрою теорії та історії культури,

та навчальними програмами тих курсів, викладення, яких вона забезпечує.

Наукова новизна роботи, де визначається наукова новизна одержаних результатів, тобто, – що нового зробив студент порівняно з іншими дослідниками цієї проблеми, чим новим доповнив ці дослідження автор кваліфікаційної (бакалаврської, дипломної, магістерської) роботи, що становить елемент наукової новизни його роботи (формулювання у “стовпчик” декількох положень, які пояснюють у чому вона полягає).

Теоретичне значення роботи.

Практичне значення роботи.

Або під спільною назвою:

Теоретичне та практичне значення роботи (дослідження), де викладається обґрунтування можливості застосування його результатів в розробці тих чи інших наукових проблем та в навчальному процесі тощо.

Апробація результатів дослідження (вказівка на те, де доповідались або обговорювались результати дослідження).

Публікації (перераховуються за їх наявності).

Можливо обійтися без розділу **Публікації** і об'єднати посилання про виступи на конференціях, де доповідались результати дослідження, та публікації студента за темою магістерської роботи (вказуються за їх наявності) у розділі **Апробація результатів дослідження**.

Структура роботи (формулюється як і у попередньому прикладі з курсовою роботою). Тобто, у цьому заключному розділі Вступу спочатку вказується на те, що:

Мета і завдання виконаної роботи обумовили її структуру, яка складається зі вступу, певної кількості (двох, трьох, чотирьох) розділів, висновків, списку використаної літера-

тури (списку використаних джерел та літератури), а також (за їхньої наявності) додатків.

Або:

Структура роботи, зумовлена (обумовлена) її метою, завданнями та логікою дослідження, складається зі... (і далі за текстом).

Далі з абзацу подається коротка анотація (характеристика одним реченням) кожного із розділів основної частини роботи, наприклад:

У першому розділі роботи “Назва розділу” аналізується ... (перераховується те, що аналізується).

У другому розділі роботи “Назва розділу” дається характеристика ... (головних проблем, які розглядаються у даному розділі).

У третьому розділі роботи “Назва розділу” визначається ... (якийсь важливий аспект дослідження).

ЗАУВАЖЕННЯ:

У випадку виконання магістерської роботи, заключний розділ її Вступу (**Структура роботи**) виглядає дещо інакше. Спочатку зазначається, наприклад, що

Структура роботи визначається метою та завданнями дослідження. Виконана робота містить вступ, два (або три, чотири) розділи, кожен з яких має по 2 (або 3) підрозділи, загальні висновки, список використаної літератури (або – список використаних джерел та літератури) з 214 найменувань і налічує 191 сторінку основного тексту, всього 202 сторінки.

Або:

Структура роботи, обумовлена її метою, завданнями та логікою дослідження, складається зі вступу, трьох розділів,

кожен з яких має по 3 підрозділи, загальних висновків, списку використаної літератури і додатків. Загальний обсяг основного тексту становить 191 сторінку, повний обсяг виконаної роботи – 202 сторінки, список використаної літератури охоплює 214 найменувань.

А вже далі, з абзацу, викладається коротка анотація (одним реченням) змісту кожного з розділів основної частини роботи:

У першому розділі “Назва розділу” аналізується ... або проаналізовано...

У другому розділі “Назва розділу” характеризується ... або охарактеризовано...

У третьому розділі “Назва розділу” розглядається ... або розглянуто...

Див. зразок написання Вступу магістерської роботи в додатку 6.

Оформлення основної частини (розділів і підрозділів) роботи.

Кожен **розділ** виконуваної роботи повинен мати власну внутрішню структуру, що складається з кількох **підрозділів (параграфів)**, і містити короткі **висновки** до кожного параграфу та розділу в цілому. Допускається і можливість відсутності підрозділів (параграфів) у розділі (крім магістерської роботи).

У самому тексті, на початку розділу номер розділу ставлять після слова “РОЗДІЛ”. Після номера крапку не ставлять, а потім з нового рядка через 3-4 інтервали, друкують заголовок розділу.

Через 3-4 інтервали нижче розміщують підзаголовок підрозділу. Підрозділи нумерують у межах кожного розділу.

Номер підрозділу складається з номера розділу і порядкового номера підрозділу, між якими ставиться крапка.

Наприклад, 1.1 або 1.2 і т.д.

Наприклад:

РОЗДІЛ I

АНАЛІЗ ПАРЛАМЕНТСЬКИХ ЕЛЕКТОРАЛЬНИХ ЦИКЛІВ В УКРАЇНІ 1994, 1998, 2000 РОКІВ

1.1. Нормативно-правова основа проведення парламентських виборів в Україні: етапи становлення виборчої системи

текст підрозділу _____

_____

Далі з **нової сторінки** вказується підзаголовок (назва) наступного підрозділу даного розділу і розміщується сам його текст.

Наприкінці кожного підрозділу стисло формулюються висновки до нього. До висновків в останньому підрозділі додаються також висновки до всього розділу.

Мова роботи має бути науковою і зрозумілою та відповідати нормам сучасної української мови.

Скорочення. Слід користуватись тільки загальноприйнятими скороченнями слів і писати їх правильно, наприклад:

редкол. – редколегія; кн. – книга;	ін-т – інститут;
та ін. – та інші; див. – дивись;	ред. – редакція;
і т.д. – і так далі; пор. – порівняй;	т.зв. – так званий;
і под. – і подібне; вказ. – вказане;	пер. – переклад;
посіб. – посібник; проф. – професор;	авт. – автор;
доц. – доцент; акад. – академік;	упор. – упорядник
тощо.	

Оформлення наукового апарату роботи

Можливі види посилань на використані у тексті літературу та джерела, їх зразки див. у кн.: Пітусь Л., Стеценко В. Виконання курсової роботи з культурологічно-релігієзнавчої проблематики: Навч.-метод. посібник для студентів університету. – Львів: Вид. центр ЛНУ імені Івана Франка. – С. 11-20, 23-29.

Цитування й переказ у тексті роботи позначаються посиланнями внизу сторінки або квадратними (прямокутними) дужками у самому тексті роботи.

УВАГА! У першому випадку під текстом внизу сторінки підводиться риска, а під нею під номерами, що відповідають послідовності їх згадування у тексті, наводяться самі посилання.

Наприклад:

_____ текст сторінки _____

_____ (риска, яка підводиться під текстом).

1. Віллем Ж.-П. Європа та релігії. Ставки ХХІ століття / Пер. з фр. – К. : Дух і Літера, 2006. – С. 309.

2. Войтила К. Вибрані поезії /Пер. з пол. – Львів : Світ, 2001. – С. 7.
3. Тьоніс Ф. Спільнота та суспільство / Пер. з нім. – К. : Дух і Літера, 2005. – С. 55.

Зразки оформлення посилань

1. Зразки оформлення посилань внизу сторінки

• На цитату (переказ) з книги одного автора (індивідуальної монографії чи індивідуального підручника, навчального посібника тощо):

Пашук А. Українська церква і незалежність України: Монографія. – Львів : Вид.центр ЛНУ імені Івана Франка, 2003. – С. 260.

Ярошенко Т.М. Регіональна типологія культури: Навч. посібник. – Львів : Вид. центр ЛНУ імені Івана Франка, 2007. – С. 136-137.

УВАГА! У першому посиланні на певне джерело його назва і всі вихідні дані вказуються **повністю**. У наступному (наступних) на тій же сторінці пишеться: Там само. – С. ...

Наприклад:

-
1. Пашук А. Українська церква і незалежність України: Монографія. – Львів: Вид. центр ЛНУ імені Івана Франка, 2003. – С.260.
  2. Там само.
  3. Там само. – С. 261.

Якщо і далі в тексті є посилання на цю ж публікацію або на тій же сторінці між посиланнями на її автора знаходяться посилання на публікації інших авторів, тоді пишеться: Пашук А. Вказана праця (або – Вказ. праця). – С. ...

Наприклад:

-
1. Пашук А. Українська церква і незалежність України: Монографія: – Львів: Вид. центр ЛНУ імені Івана Франка, 2003. – С.260.
  2. Ярошенко Т.М. Регіональна типологія культури: Навч. посіб. – Львів: Вид. центр ЛНУ імені Івана Франка, 2007. – С.136.
  3. Пашук А. Вказ. праця. – С.261-262.

Якщо ж у тексті роботи наводяться посилання на декілька публікацій певного автора, тоді у наступних посиланнях на них наводяться їх скорочені вихідні дані (тільки назви і сторінки).

Наприклад:

-
1. Пашук А. Українська церква і незалежність України: Монографія. – Львів: Вид. центр ЛНУ імені Івана Франка, 2003. – С.260.
  2. Ярошенко Т.М. Регіональна типологія культури: Навч. посіб. – Львів: Вид. центр ЛНУ імені Івана Франка, 2007. – С.136.
  3. Там само.
  4. Пашук А. Українська церква і незалежність України. – С.261.

• На цитату (переказ) з книги декількох авторів (колективних монографій, підручників та навчальних посібників, збірок статей, матеріалів наукових конференцій тощо):

Антична міфологія: Пер. з франц. / Е.Лаперт, К. Естен; худож. П.Бонтам, К. Брутен, П.-М. Вала та ін. – К.: Махаон – Україна, 2005. – С.16.

Бевзенко О. Соціологія української пасіонарності // Українське суспільство 1992-2007. Динаміка соціальних змін / За ред. В.Ворони, М.Шульги. – К.: Ін-т соціології НАН України, 2007. – С.279-280.

Або:

Українське суспільство 1992-2007. Динаміка соціальних змін / За ред. В.Ворони, М.Шульги. – К.: Ін-т соціології НАН України, 2007. – С.279-280.

Релігієзнавство: Підручник / За ред. В.І.Лубського, В.І.Теремка. – К.: Вид. центр “Академія”, 2007. – С.403.

УВАГА! Свої особливості мають посилання на книги декількох авторів, **прізвища яких вказані на титульній сторінці** обкладинки.

Наприклад:

Павлов С.В., Мезенцев К.В., Любіцева О.О. Географія релігій: Навч. посіб. – К.: АртЕк, 1999. – С.9-10.

Художня культура світу: Навч. посіб. / Н.Є. Мирнопольська, Е.В.Белкіна, Л.М.Масол та ін.; За ред. Н.Є. Мирнопольської. – К.: Вища шк., 2005. – С.190.

• На цитату (переказ) зі статті у періодичному виданні:

Стегній О. Предметне поле соціології довкілля // Соціологія: Теорія, методи, маркетинг. – 2008. – № 3. – С.55.

УВАГА! У випадку посилання на весь текст книги, статті, вказується загальна кількість їх сторінок.

Наприклад:

Давид-Неэль А. Магія и тайна Тибета / Пер. с англ. Е.А.Дорониной. – М.: ЗАО Центрполиграф, 2005. – 317 с.
Стегній О. Предметне поле соціології довкілля // Соціологія: Теорія, методи, маркетинг. – 2088. – № 3. – С.55-72.

2. Зразки оформлення посилань у тексті роботи.

Після цитати в лапках або переказу (без лапок) у текст вписуються квадратні (прямокутні) дужки, в яких перша цифра – позиція джерела в списку літератури, а друга – номер сторінки. Наприклад: [32, 5]. В іншому випадку, коли вказано декілька джерел, посилання виглядає, наприклад, так: [31; 32; 38] або зі сторінками, наприклад, так: [31, 68; 32,5; 38,108-109].

Ще один випадок, коли перед номерами сторінок ставиться літера “с”. Тоді в квадратних (прямокутних) дужках першим вказується номер позиції того чи іншого джерела або публікації, далі – літера “с” (тобто – сторінка/сторінки) та її /їх номер /номери. Наприклад: [32, с.5], [31, с.18; 32, с.65-67; 38, с.109].

УВАГА! Крапка наприкінці фрази (речення) ставиться **не перед** дужками, а **після** них: [ ].

Поради по оформленню цитат і переказу у тексті роботи

Якщо в тексті роботи робляться посилання на певного автора, то, на відміну від наукового апарату цього посилання внизу сторінки чи наукового апарату списку використаної літератури наприкінці роботи, його ім'я ставиться попереду

прізвища. Наприклад: Як пише Є.Маланюк у своїй роботі “Нариси з історії нашої культури...”, Г.Гегель вважав... тощо.

Цитати (дослівні уривки з використаних джерел) використовуються в роботі для обґрунтування, підтвердження авторських аргументів або для критичного аналізу літературних джерел. Текст цитати береться в лапки і наводиться без жодних змін. Виключення з цього правила:

- 1) пропуски окремих слів і фраз, за умови, що думку автора не буде спотворено, а пропуски будуть позначені трьома крапками (...);
- 2) коли текст у використаному джерелі є, наприклад, наступний: *“Різниця кадрових і масових партій не пов’язана ні з їх масштабами, ні з їх чисельністю; справа не в різниці в розмірах, а в різниці їхніх структур”*. У роботі він може бути використаний наступним чином: *На думку М.Дюверже, “різниця кадрових і масових партій не пов’язана ні з їх масштабами, ні з їх чисельністю; справа не в різниці в розмірах, а в різниці їхніх структур” [12, с. 18].*

Цитування має бути помірним. Перевантаженість тексту цитатами надає роботі компілятивного характеру і створює враження, що автор не має власної думки. Для того, щоб не перенасичувати текст цитатами, доцільно використовувати переказ чужих думок (висловлювань).

Якщо студент посилається не на прямий текст (цитату), а викладає думку певного автора своїми словами, то це висловлювання не береться в лапки. Але і у цьому випадку, як і цитата, переказ має бути максимально точним. Як і цитата, переказ має супроводжуватись посиланням на використане джерело. Наприклад:

1. Згідно з С. Хатінгтоном, людство в майбутньому чекає зіткнення між цивілізаціями, яких він виділяє вісім [18, с. 48].
2. Ф.Фукуяма пропонує розглядати історію як розвиток, який завершується “кінцем історії” в ХХ ст. [19, с.56].

Як при цитуванні, так і при переказі слід потурбуватися про різноманітність мовних засобів, які використовуються для введення в текст цитати або переказу чужих думок (висловлювань).

Висновки (загальні)

Підводять підсумки результатам дослідження, узагальнюючи їх. Для цього, зокрема, використовують головні положення висновків розділів і підрозділів роботи. У разі потреби вони можуть містити і рекомендації автора з тих чи інших питань.

Оформлення Списку використаної літератури (Списку використаних джерел та літератури)

Див. у кн.: Пітусь Л., Стеценко В. Вказ праця. – С.20-23, 34-48.

Список використаної літератури або список використаних джерел та літератури слід розміщувати в алфавітному порядку за прізвищем автора чи прізвищами авторів (починаючи з першого автора) або за заголовком (якщо на титульній сторінці книги відсутнє згадування про її авторів, або – це джерело, документ без автора).

УВАГА! Виключенням з цього правила може бути розміщення у Списку окремого розділу неопублікованих

джерел (архівних документів), в якому спочатку вказуються документи центральних архівів, а за ними – місцевих. Див. далі відповідний зразок.

У Списку використаної літератури (Списку використаних джерел та літератури) по кожній їх позиції мають бути вказані **всі її вихідні дані** з обов'язковим вказанням міста видання публікації (скорочено пишуться такі міста, як Київ – К.; Харків – Х.; Москва – М.; Ленінград – Л.: (тепер Санкт-Петербург-СПб.); інші пишуться повністю – Львів; Одеса; Дніпропетровськ: тощо), видавництва, назва якого, за окремими виключеннями, не береться в лапки (але є випадки, коли посилання на видавництво відсутнє у вихідних даних книги, джерела, тоді у списку літератури можна обійтись без нього), та загальної кількості сторінок.

Зразки оформлення позицій у Списку використаної літератури (Списку використаних джерел та літератури)

на неопубліковані джерела (архівні документи тощо):

1. Центральний державний історичний архів України у м. Львові. – Ф.13. – Оп.1. – Од. зб. 376. – Арк. 259-260.
2. Львівський обласний державний архів. – Ф.350. – Оп.2. – Спр. 2.328. – Арк.6.

на опубліковані джерела (збірки документів і матеріалів, хрестоматії, твори авторів, які є предметом дослідження тощо):

3. Войтила К. Вибрані поезії. – Львів: Світ, 2001. – 88 с.
4. Історія української філософії: Хрестоматія / Упор. М.В.Кашуба. – Львів: Вид. центр ЛНУ імені Івана Франка, 2004. – 356 с.

на книгу одного автора (індивідуальну монографію, індивідуальний підручник, навчальний посібник тощо):

Пашук А. Українське церква і незалежність України: Монографія. – Львів: Вид. центр ЛНУ імені Івана Франка, 2003. – 364 с.

Ярошенко Т.М. Регіональна типологія культури: Навч. посібник. – Львів: Вид. центр ЛНУ імені Івана Франка, 2007. – 236 с.

на книгу декількох авторів (прізвища яких вказані або не вказані на титульній сторінці: на колективну монографію, колективний підручник, навчальний посібник тощо):

Павлов С.В., Мезенцев К.В., Любіцева О.О. Географія релігій: Навч. посібник. – К.: АртЕк, 1999. – 504 с.

Релігія в сучасному світі: Матеріали до курсу релігієзнавства / За ред. Г.Зімоня; з пол. перекл. Г. Теодорович. – Львів: Свічадо, 2007. – 504 с.

Українське суспільство 1992-2007. Динаміка соціальних змін / За ред. В. Ворони, М. Шульги. – К.: Ін-т соціології НАН України, 2007. – 544 с.

УВАГА! Після загальної кількості сторінок ставиться маленька літера “с”.

на статтю:

Стегній О. Предметне поле соціології довкілля // Соціологія: Теорія, методи, маркетинг. – 2008. – №3. – С.55-72.

УВАГА! Вихідні дані до статті повинні обов’язково вказувати на першу і останню сторінку її публікації. Перед першою сторінкою ставиться велика літера “С”.

Велика літера “С” ставиться і тоді, коли у вихідних даних розділу колективної монографії вказуються його перша і остання сторінка. Наприклад:

Бевзенко О. Соціологія української пасіонарності // Українське суспільство 1992-2007. Динаміка соціальних змін / За ред. В.Ворони, М.Шульги. – К.: Ін-т соціології НАН України, 2007. – С.279-295.

Нумерація позицій у Списку використаної літератури (Списку використаних джерел та літератури) і можливі варіанти його структури

Нумерація позицій у Списку використаної літератури (Списку використаних джерел та літератури) є наскрізною, але у другому випадку сам Список бажано розбити на дві частини:

1. Список джерел (за наявності).

II. Список наукової літератури.

Заголовками (назвами) цих частин Списку може бути, наприклад:

1. **Джерела**

II. **Література**

Див., зокрема, наступний зразок:

Список використаних джерел та літератури

1. Джерела

1. Історія української філософії: Хрестоматія / Упор. М.В.Кашуба. – Львів: Вид. центр ЛНУ імені Івана Франка, 2004. – 356 с.
2. Львівський обласний державний архів. – Ф.350. – Оп.2. – Спр.2.328. – Арк.6.

3. Центральний державний історичний архів України у м. Львові. – Ф.13. – Оп.1. – Од.зб. 376. – Арк. 259-260.

II. Література

4. Стеценко В.І. Культура в темінах від “а” до “я”. Культурологічна абетка: Навч. посіб. – Львів: Вид. центр ЛНУ імені Івана Франка, 2006. – 208 с.
5. Стеценко В., Пітусь Л. Культурологія (навчальна програма і головний зміст нормативного курсу): Навч. посіб. – Львів: Вид. центр ЛНУ імені Івана Франка, 2006. – 284 с.
6. Українське суспільство 1992-2007. Динаміка соціальних змін / За ред. В.Ворони, М.Шульги. – К.: Ін-т соціології НАН України, 2007. – 544 с.

За потреби, у Списку можна також систематизувати джерела, виділивши окремо неопубліковані джерела (наприклад, архівні документи) та опубліковані джерела (документи), статистичні матеріали тощо. Це стосується можливої систематизації – виокремлення різних розділів використаної літератури.

Див., наприклад, наступний зразок:

Список використаних джерел та літератури

ДЖЕРЕЛА

I. Неопубліковані джерела

Або:

I. Архівні документи

- I. Центральний державний історичний архів України у м. Львові. – Ф.13. – Оп.1. – Од.зб. 376. – Арк. 259-260.

2. Львівський обласний державний архів. – Ф.350. – Оп.2. – Спр.2.328. – Арк.6.

II. Опубліковані джерела

3. Войтила К. Вибрані поезії. – Львів: Світ, 2001. – 88 с.

4. Історія української філософії: Хрестоматія / Упор. М.В.Кашуба. – Львів: Вид. центр ЛНУ імені Івана Франка, 2004. – 356 с.

Або:

II. Опубліковані документи

3. _____/_____/_____

4. _____/_____/_____

III. Статистичні матеріали

5. _____/_____/_____

6. _____/_____/_____

7. _____/_____/_____

ЛІТЕРАТУРА

IV. Монографії, статті, брошури, автореферати

8. Колесник І.М. Філософсько-антропологічні виміри психоаналітики К.Г.Юнга та дзен-буддизму: порівняльний аналіз: Автореферат дис. ... канд. філос. наук. – Львів, 2010. – 18 с.

9. Пашук А. Українська церква і незалежність України: Монографія. – Львів: Вид. центр ЛНУ імені Івана Франка, 2003. – 364 с.

10. Стегній О. Предметне поле соціології довкілля // Соціологія: Теорія, методи, маркетинг. – 2008. – № 3. – С.55-72.

У. Енциклопедії, словники, довідники

11. Європейський словник філософії: Лексикон непрекладностей / Під кер. Б.Кассен; перекл. з фр. В. Артюх, І.Архіпова та ін. – К.: Дух і Літера, 2009. – Т.1. – 576 с.

УІ. Підручники, навчальні та навчально-методичні посібники

12. Академічне релігієзнавство: Підручник / За наук.ред. проф. А.Колодного. – К.: Світ Знань, 2000. – 862 с.

13. Пітусь Л., Стеценко В. Виконання курсової роботи з культурологічно-релігієзнавчої проблематики: Навч.-метод. посібник. – Львів: Вид. центр ЛНУ імені Івана Франка, 2008. – 148 с.

14. Сінькевич О.Б. Основи культурології: Підручник. – К.; Львів: Вид центр ЛНУ імені Івана Франка, 2009. – 340 с.

15. Ярошенко Т.М. Регіональна типологія культури: Навч. посіб. – Львів: Вид. центр ЛНУ імені Івана Франка, 2007. – 236 с.

УІІ. Періодичні видання тощо.

Така систематизація використаних джерел та літератури може бути зроблена для бакалаврської, дипломної та магістерської роботи. Але вона **не є обов'язковою вимогою** до їхніх списків використаної літератури (списків використаних

джерел та літератури). Систематизація використаних джерел та літератури для них, а тим більше для курсової роботи, може бути значно простіша, обмежуючись вищезгаданим поділом на 2 частини (розділи): “Джерела” та “Літературу”. Див. вище наведений зразок.

Укладання додатків до роботи (за наявності)

Якщо їх є декілька, то кожний Додаток розпочинається з нової сторінки, має свій окремий порядковий номер і свою назву або підпис, що пояснює зображене на ньому. Наприклад: Додаток 1. Титульний аркуш “Остромирова Євангелія”. Додаток 2, де зображена ксерокопія тексту і підпис під ним: “Зразок тексту, записаного “установом” (“півустановом”).

Див. зразок:

67	ДОДАТОК 1 (або Додаток 1)
Назва додатку	
Зміст додатку: ксерокопія тексту, ілюстрація, фотографія, карта, схема, таблиця тощо	
Пояснення до змісту додатку (підпис)	

ВИМОГИ ДО КУРСОВОЇ РОБОТИ

1. **Структура роботи:** Титульний аркуш. Зміст. Вступ. Основна частина, яка складається з розділів, а за потреби, – і підрозділів (параграфів). Висновки. Список використаної літератури (при необхідності – Список використаних джерел та літератури). Додатки (за наявності).
2. **Обсяг роботи:** 30-40 стор. комп'ютерного набору (14 шрифтом через 1,5 інтервала. Поля: ліве – 30 мм, праве – 10 мм, верхнє та нижнє – 20 мм). Список літератури і додатки (так само нумеруючись) в загальний обсяг роботи не враховуються.
3. Кількість позицій у списку літератури: не менше 20.

Терміни виконання роботи

1. Вибір теми та її затвердження на кафедрі – **до 1 жовтня 2010 р.**
2. Подання науковому керівнику розгорнутого плану роботи – **до 1 листопада 2010 р.**
3. Написання основної частини роботи (та подання її чернетки науковому керівникові) – **до 1 березня 2011 р.**
4. Написання висновків та вступу роботи, оформлення списку літератури й, за потреби, додатків (та подання їх чорнового варіанту науковому керівникові) – **до 15 березня 2011 р.**
5. Усунення зауважень та врахування побажань, висловлених науковим керівником, доопрацювання роботи, оформлення її остаточного (чистового) варіанту – **до 30 березня 2011 р.**
6. Подання виконаної роботи на кафедру для реєстрації з допуском її науковим керівником до захисту – **до 10 квітня 2011 р.**

ВИМОГИ ДО КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ (БАКАЛАВРСЬКОЇ) РОБОТИ

1. **Структура роботи:** Титульний аркуш. Зміст. Вступ. Основна частина, яка складається з розділів та підрозділів (параграфів). Висновки. Список використаної літератури (при необхідності – Список використаних джерел та літератури). Додатки (за наявності).
2. **Обсяг роботи:** 50-60 стор. комп’ютерного набору (14 шрифтом через 1,5 інтервали. Поля: ліве – 30 мм, праве – 10 мм, верхнє та нижнє – 20 мм). Список літератури і додатки (так само нумеруючись) в загальний обсяг роботи не враховуються.
3. Кількість позицій у списку літератури: не менше 30.

Терміни виконання роботи

1. Вибір теми і подача на кафедру заяви на ім’я завідувача кафедри про обрання теми роботи (заява має бути завірена підписом наукового керівника) - **до 1 жовтня 2010 р.**
2. Подання науковому керівнику розгорнутого плану роботи – **до 1 листопада 2010 р.**
3. Написання основної частини роботи (та подання її чернетки науковому керівникові) - **до 15 березня 2011 р.**
4. Написання висновків та вступу роботи, оформлення списку літератури й, за потреби – додатків (та подання їх чорнового варіанту науковому керівникові) - **до 15 квітня 2011 р.**
5. Усунення зауважень та врахування побажань, висловлених науковим керівником, доопрацювання роботи, оформлення її остаточного (чистового) варіанту – **до 5 травня 2011 р.**
6. Подання виконаної роботи на кафедру з відгуком наукового керівника та його рекомендацією її до захисту – **до 15 травня 2011 р.**

ВИМОГИ ДО ДИПЛОМНОЇ ТА МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ

1. **Структура роботи:** Титульний аркуш. Зміст. Вступ. Основна частина, яка складається з розділів та підрозділів (параграфів). Висновки. Список використаної літератури (за потреби – Список використаних джерел та літератури). Додатки (за наявності).
2. **Обсяг роботи:** 70-90 стор. комп'ютерного набору (14 шрифтом через 1,5 інтервали. Поля: ліве – 30 мм, праве – 10 мм, верхнє та нижнє – 20 мм). Список літератури і додатки (так само нумеруючись) в загальний обсяг роботи не враховуються.
3. Кількість позицій у списку літератури: не менше 40.

Терміни виконання роботи

1. Вибір теми і подача на кафедру заяви на ім'я завідувача кафедри про обрання теми роботи (заява має бути завірена підписом наукового керівника) – **до 1 жовтня 2010 р.**
2. Подання науковому керівнику розгорнутого плану роботи – **до 1 листопада 2010 р.**
3. Написання основної частини роботи (та подання її чернетки науковому керівнику) – **до 1 квітня 2011 р.**
4. Написання висновків та вступу роботи, оформлення списку літератури й, за потреби, - додатків (та подання їх чорнового варіанту науковому керівникові) – **до 1 травня 2011 р.**
5. Усунення зауважень та врахування побажань, висловлених науковим керівником, доопрацювання роботи, оформлення її остаточного (чистового) варіанту – **до 30 травня 2011 р.**
6. Подання виконаної роботи на кафедру з відгуком наукового керівника та його рекомендацією до її захисту – **до 10 червня 2011 р.**

Додаток 4
Зразок 1.

Міністерство освіти і науки України
Львівський національний університет імені Івана Франка
Філософський факультет

Кафедра теорії та історії культури

**КУЛЬТУРОЛОГІЧНА
СПАДЩИНА ІВАНА ФРАНКА**

Курсова робота
(або – кваліфікаційна
(бакалаврська), дипломна
магістерська робота)
студентки гр. ФФК-21
Шелест М.І.

Науковий керівник –
Канд. філос. наук, доц. Пітусь Л.М.
(або – докт.філос.наук,
проф.; асист.)

Львів - 2010

Додаток 4
Зразок 2.

Міністерство освіти і науки України
Львівський національний університет імені Івана Франка
Філософський факультет

Кафедра теорії та історії культури

Курсова робота на тему:
(або – кваліфікаційна (бакалаврська), дипломна, магістерська
робота на тему:)

“ФІЛОСОФСЬКО-ЕТИЧНІ ПОГЛЯДИ М. БЕРДЯЄВА”

Студентки гр. ФФК-31
Костюк І.В.

Науковий керівник –
канд. філос. наук,
доц. Стеценко В.І.
(або докт.філос.наук, проф.; асист.)

Львів – 2010

Зразок оформлення Змісту

З М І С Т

	стор.
Вступ	3
Розділ I. Методологія дослідження масової та елітарної культури:	
дослідницькі напрями та методи аналізу	12
1.1. Розробка моделей масової та елітарної культури в західній культурології.....	12
1.2. Дослідження явищ масової та елітарної культури у вітчизняній культурологічній науці	22
Розділ 2. Характеристика основних моделей масової та елітарної культури	33
2.1. ____/____/____	33
2.2. ____/____/____	48
Розділ 3. Особливості прояву масової та елітарної культури в сучасній Україні.....	60
3.1. ____/____/____	60
3.2. ____./____/____.....	70
Висновки	81
Список використаних джерел та літератури.....	86
Додатки	90

Зразок написання Вступу магістерської роботи

Тема роботи: **Становлення українського парламентаризму в умовах суспільства, що трансформується**

3

ВСТУП

Становлення основ демократичної, правової, соціальної держави – конституційний принцип державотворчого процесу в Україні. Проте на шляху його втілення необхідно подолати значні труднощі та бар'єри, що гальмують просування нашого суспільства вперед. Серед чинників, які ускладнюють цей процес – незбалансованість елементів політичної системи, суперечності та конфлікти, що періодично заготрюються між гілками влади та політичними інститутами. Усе це свідчить про те, що політична система країни потребує вдосконалення через науково обгрунтовану концепцію її реформування.

Нині ці явища та процеси, безперечно, усвідомлюються, аналізуються науковцями, які пропонують рецепти та засоби виходу з кризи. Проте багатьом дослідженням ще бракує всебічного та системного аналізу політичних інституцій, що несуть відповідальність за стан справ у країні.

Актуальність теми дослідження. З огляду на те, що в епіцентрі політичного протистояння перебуває Верховна Рада, виникає об'єктивна потреба системного аналізу самого інституту парламентаризму як єдиного органу законодавчої влади. Без парламентаризму немає демократії, отже, якщо ми будемо

демократичну систему влади, то серцевиною її має стати цивілізований парламентаризм.

Це актуалізує проблему дослідження парламентаризму як з історико-політологічного, так і з теоретико-методологічного боку. Лише в такий спосіб можна усвідомити важливість цієї інституції для української політичної дійсності та запропонувати шляхи вдосконалення системи парламентаризму на вітчизняному ґрунті.

Інститут парламентаризму виступає об'єктом наукового пізнання різних галузей суспільних наук. Він традиційно вивчається представниками юридичної галузі. Останнім часом парламентаризм стає предметом вивчення і представниками історичної науки, які досліджують генетичні та національно-культурні аспекти цього явища. Соціологи розглядають парламентаризм з погляду електоральної поведінки виборців та участі партій у виборчому процесі. Проте він ще не став предметом політологічного аналізу як своєрідний політичний інститут, що перебуває в системі відносин органів державної влади. А, як показує вітчизняний досвід, це особливо важливо для країн з перехідним типом розвитку, тобто тих, які здійснюють політичну модернізацію суспільства й держави. Саме цими обставинами диктується актуальність запровадження такого напрямку політологічних досліджень, який умовно можна назвати парламентознавством.

Вищерозглянута актуальність теми дослідження обумовила вибір назви магістерської роботи: "Становлення українського парламентаризму в умовах суспільства, що трансформується".

Об'єкт дослідження – парламентаризм як політичний інститут, що формується шляхом демократичних виборчих систем і функціонує на засадах представництва суспільно-політичних інтересів, поділу влади та механізму стримувань і противаг.

Предмет дослідження – історичні передумови становлення вітчизняного парламентаризму та його статус в умовах перехідного періоду й реформування політичної системи в Україні.

Мета дослідження. Визначення об’єкту і предмету магістерської роботи, у свою чергу, сприяло визначенню мети даного дослідження, якою є розробка теоретичних і методологічних проблем аналізу українського парламентаризму як політичного інституту в умовах політичної реформи та модернізації суспільства.

Завдання дослідження. Визначена мета зумовила постановку та розв’язання наступних дослідницьких завдань:

- проаналізувати теоретико-методологічні засади дослідження парламентаризму;
- визначити чинники становлення парламентаризму як політичного інституту;
- здійснити теоретичну реконструкцію історичних передумов появи парламентаризму в Україні;
- з огляду на принцип поділу влади, визначити політико-правовий статус вітчизняного парламенту в політичній системі країни,
- проаналізувати обсяг компетенції, повноваження та функції, що їх здійснює Верховна Рада України;
- з’ясувати головні напрями здійснення парламентської реформи як частини політичної реформи суспільства;
- розкрити зміст поняття “парламентська культура” як чинника авторитету парламентського інституту влади;
- запропонувати шляхи оптимізації взаємодії законодавчої та виконавчої гілок влади на завершальному етапі перехідного періоду.

Стан дослідження теми. При підготовці дослідження нами було опрацьовано широке коло джерел і наукової літератури з

даної тематики, завдяки чому вдалося сформувати уявлення про історичні передумови, соціальні та цивілізаційні чинники, які сприяли появі парламентаризму, дослідити політико-правові засади його конституювання.

Торкаючись витоків парламентаризму на рівні ідей та уявлень про форми правління, автор спирався на праці античних мислителів – Платона, Аристотеля, Цицерона [3; 43; 52]. Розглядаючи демократію як різновид політичної влади та форми правління, вони торкалися різних аспектів політичного представництва.

Серед політичних ідей доби середньовіччя значний інтерес становлять роздуми Фоми Аквінського [1]. Його ідеї цікаві під кутом зору методології аналізу, де застосовуються методи зіставлення та порівняльного аналізу, котрі є характерними для політичної науки.

У добу Ренесансу корисними є погляди Н.Макіавеллі, його аналіз багато в чому є повчальним і для розуміння представницької влади [37]. Нова доба позначена іменами Гроція, Гоббса, Локка, Монтеस्क'є, Руссо, Берка, Канта, Гегеля, Адамса, Гамільтона, Джеферсона, Констанана, Медісона, де Токвіля та інших діячів і мислителів доби Просвітництва [2; 11; 13; 15; 17; 21; 28; 30; 36; 38; 47]. У працях згаданих мислителів знаходимо обґрунтування представницької демократії та народного суверенітету тощо, які становлять основу парламентаризму як політичної доктрини і практики.

Специфіка української державності відбилася на характері політичного мислення в різні періоди її розвитку. Починаючи з традицій козацького конситуціоналізму, ідейно-політичною вершиною якого стала Конституція Пилипа Орлика, і продовжуючи конституційними проектами кирило-мефодіївців, можна простежити позитивне сприйняття з боку вітчизняних політичних діячів і мислителів ідеї парламентаризму. У подальшому ця лінія була продовжена в політичній творчості та діяльності Драгоманова,

Франка, Грушевського, Міхновського, Лашенка, Дністрянського та цілої плеяди українських діячів початку ХХ століття [18; 22; 23; 35; 38; 50].

Відродження інтересу до вивчення історії та особливостей діяльності парламентських установ в Україні розпочинається напр. 80-х –поч. 90-х рр. ХХ ст. Причиною поживлення зацікавленості при цьому слугувало те, що запровадження інституту президенства поставило на порядок денний проблему форми державного управління. Це вимагало наукових обґрунтувань та осмислення міжнародного досвіду. Політологічні аспекти діяльності парламенту в системі функціонування гілок влади досліджуються вітчизняними політологами В.Андрющенком, В.Бабкіним, О.Бабкіною, А.Білоусом, Д.Видріним, О.Гаранем, Ф.Кирилюком, В. Кременем, Л.Кривенком та ін. дослідниками [2; 4; 5; 9; 10; 12; 12; 29; 32; 33].

Увагу привертає й проблематика історичної еволюції парламентаризму, порівняльний аналіз світового та вітчизняного досвіду діяльності сучасних парламентських установ. Цим питанням присвячені праці В.Бебика, А. Георгіци, Л. Горового, Ю.Древаля, В.Журавського, С. Светевої, М.Томенка, В.Трипольського, Ю.Ющика та ін. [7; 14; 16; 24; 26; 46; 48; 49; 53].

Пріоритетом сучасних досліджень є також проблема взаємодії гілок влади, оптимізація законодавчого процесу, етичні аспекти депутатської діяльності тощо. Цей спектр проблем відбито в працях О.Бандурки, Н.Грушанської, В.Денисова, Г.Журавльової, А.Зайця, В.Копейчикова, Н.Нижник, В.Опришка, В.Погорілка, О.Скакун, Ю.Шемшученка та ін. [6; 19; 20; 25; 27; 31; 40; 41; 44; 45; 51]. Огляд і аналіз вищевказаних робіт з теми дослідження дає змогу дійти висновку, що на сьогодні вітчизняними та зарубіжними вченими накопичено значний фактичний матеріал, проведено його узагальнення з окремих аспектів проблеми тощо. Водночас вітчиз-

няній політичній науці бракує праць, які б детально висвітлювали весь комплекс проблем становлення, функціонування і розвитку парламентаризму в політичній системі незалежної України, аналізували проблему в контексті політичного реформування суспільства.

Результати вивчення джерельної бази даного дослідження та наявність реальних проблем нинішнього парламентаризму в Україні обумовили вибір теоретико-методологічних засад, на які спирався у своєму дослідженні автор магістерської роботи.

Теоретико-методологічні засади дослідження. Автор виходив із необхідності застосування широкого спектру як філософських, історичних, так і правових, соціологічних та політологічних методів, принципів і підходів щодо предмета дослідження. Провідне місце серед них посідають принципи розвитку, конфліктології, системний підхід, структурно-функціональний і порівняльний аналіз. Крім цього, автор послуговувався методами емпіричного узагальнення, зіставлення, аналогії та екстраполяції. Загально-теоретичною основою політологічного аналізу парламентаризму є соціальна філософія, що вивчає політику як цілісний феномен, визначає сенс політологічних концепцій і доктрин, намагається дати відповідь на питання щодо мети, цілей і засобів їх реалізації у глобальному й національному масштабах.

Серед загальнонаукових методологічних засад особливу увагу автор приділяє принципам науково-світоглядного та ідейного плюралізму, поєднанню ретроспективного та прогностичного підходів. Комплексне використання зазначених методів дало можливість всебічно розглянути передумови появи й сучасний стан вітчизняного парламентаризму і в такий спосіб одержати найвірогідніші наукові результати дослідження.

Зв'язок роботи з науковими темами та навчальними програмами і планами. Робота висвітлює результати

наукових досліджень автора, отриманих ним у межах навчальних програм кафедри політології та права Черкаського державного університету ім. Б.Хмельницького та навчальних планів з історії політичних і правових учень, що виконуються кафедрою.

Наукова новизна роботи полягає в тому, що з позицій теорії політології вперше здійснено наукове узагальнення становлення, функціонування й розвитку вітчизняного парламентаризму в контексті політичної реформи суспільства та його політичних інститутів. У межах здійсненого дослідження автор одержав результати, які мають наукову новизну:

- встановлено, що парламентаризм як політичний інститут характеризується сукупністю сталих ознак, а саме: конституванням корпоративних інтересів, що носять політичний зміст; структурами громадянського суспільства; системою виборчих прав; принципом верховенства права; наявністю системи поділу влади та механізмів стримувань і противаг; регулярністю роботи парламентарів на постійних засадах; депутатським мандатом, імунітетом та іншими привілеями;
- з’ясовано, що хоч на українському ґрунті парламентаризм має тривалу традицію становлення й розвитку, спочатку у вигляді різноманітних форм станового представництва, таких як віче, боярські ради, сейми та козацькі ради, проте вважати їх парламентами у власному розумінні цього слова немає підстав, оскільки їх місце та роль на різних етапах політичної історії не збігається з системними характеристиками парламенту як такого;

доведено, що український парламентаризм на власній основі вперше конститується лише в період трансформації системи радянської влади у постійно діючий орган законодавчої та представницької влади, що пройшов три етапи:

- парламентської республіки (1990–1992 рр.), парламентсько-президентської (1993-1996 рр.), президентсько-парламентської республіки з 1996 р., що триває і на сьогодні;
  - встановлено, що на сучасному етапі державотворення політико-правовий статус Верховної Ради України потребує корегування та уточнення її компетенції, функцій і повноважень, що має стати наслідком здійснення політичної реформи в країні та внесення змін до Конституції України;
  - обґрунтовано, що парламентська реформа, як частина політичної реформи, своїм першочерговим завданням має розв'язання проблеми оптимізації внутрішньої структури законодавчого органу за принципом: “відповідальна більшість – опозиційна меншість”, що дасть можливість ефективніше взаємодіяти та контролювати виконавчу гілку влади в особі уряду.

Теоретичне значення роботи полягає в поглибленні та розширенні знань про особливості становлення й розвитку українського парламентаризму на різних етапах вітчизняної політичної історії та його місце і роль в умовах системної трансформації суспільства.

Практичне значення роботи полягає в тому, що сформульовані в ній висновки, положення та рекомендації безпосередньо стосуються реальних проблем суспільно-політичного життя нашої держави, сутність яких полягає в реформуванні політичної системи на засадах поділу влади та у зміцненні демократичних засад її здійснення.

Матеріали дослідження можуть бути використані при аналізі політичної та парламентської реформ в Україні у науково-дослідній роботі та при підготовці нормативних і факультативних

(модульних) курсів і спецкурсів з парламентаризму, а також при написанні підручників і методичних посібників з політології.

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження були обговорені на засіданні відділу теоретичних і прикладних проблем політології Інституту політичних і етнонаціональних досліджень НАН України, а також на засіданні кафедри політології та права Черкаського державного університету ім. Б.Хмельницького. Окремі положення роботи доповідались на всеукраїнських наукових конференціях – “Всеукраїнські Єфремовські читання” (Черкаси, 1996), “Українська національна ідея та процес державотворення в Україні” (Львів, 1998).

Публікації. Результати досліджень опубліковані у 8-ми наукових статтях, з них 3 – у фахових виданнях з політичних наук, 2 – у збірниках наукових конференцій, 3 – у наукових виданнях.

Структура роботи визначається метою та завданнями дослідження. Виконана робота містить вступ, 2 розділи, кожен з яких має по 3 підрозділи, загальні висновки, список літератури з 214 найменувань і налічує 191 сторінку основного тексту, всього 202 сторінки.

У першому розділі “Формування основ українського парламентаризму” здійснюється теоретична реконструкція історичних умов появи парламентаризму в Україні (або – здійснено теоретичну реконструкцію... далі за текстом), розглядається (або – розглянуто) політико-правовий статус вітчизняного парламенту в політичній системі країни.

У другому розділі “Головні напрями здійснення парламентської реформи в Україні” аналізується (або – проаналізовано) обсяг повноважень та функцій, що їх здійснює Верховна Рада України в сучасних умовах, з’ясовується (або – з’ясовано) зміст головних напрямів реформування українського парламентаризму.